

RECENZE

Numhauser-Henning Ann – Rönmar Mia (eds). *Age Discrimination and Labour Law: Comparative and Conceptual Perspectives in the EU and Beyond*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, 482 s.

Diskriminace z důvodu věku na trhu práce je poměrně častým jevem téměř ve všech zemích světa. Zatímco se některé státy potýkají s alarmující mírou nezaměstnanosti mladých osob po skončení středoškolského, či dokonce vysokoškolského vzdělání a přijímají opatření k usnadnění jejich vstupu na trh práce, jiné země čelí stárnutí populace včetně ekonomicky aktivního obyvatelstva a jsou nuceny zajistit setrvání starších osob na trhu práce. Věková diskriminace v zaměstnání a při výkonu povolání představuje závažný nejen právní, ale i ekonomický a společenský problém. Právo na rovné zacházení v pracovněprávních vztazích nemůže být považováno pouze za předmět regulace pracovního, popřípadě antidiskriminačního práva, nýbrž velmi úzce souvisí s právem na lidskou důstojnost. Pokud jde o nerovné zacházení se staršími osobami, je věková diskriminace do značné míry spjata rovněž s otázkou solidarity mezi ekonomicky činným obyvatelstvem a osobami, které již z důvodu vysokého věku výdělečnou činnost nevyvíjejí.

Na problematiku rozdílného zacházení v zaměstnání a povolání z důvodu věku reaguje ojedinelý publikační počín nazvaný *Age Discrimination and Labour Law: Comparative and Conceptual Perspectives in the EU and Beyond* (Věková diskriminace a pracovní právo: srovnávací a koncepční pohled v EU a jinde), který vyšel v polovině roku 2015 v nakladatelství Kluwer Law International. Uvedená publikace je vydavatelem zařazena do edice *Studies in Employment and Social Policy Series* (Řada studií o zaměstnání a sociální politice) jako svazek č. 47. Byla zpracována autorským kolektivem skládajícím se z předních odborníků na pracovní právo, sociální politiku a antidiskriminační právo z různých zemí světa, v jehož čele stojí profesorky soukromého práva působící na univerzitě ve švédském Lundu Ann Numhauser-Henning a Mia Rönmar.

Účelem recenzované publikace je podle jejího úvodu přispět k aktuální a mnohostranné diskuzi a analýze ujednání práva i vnitrostátní úpravy v devíti členských státech EU v oblasti věkové diskriminace a jejich vztahu k pracovnímu právu. Kromě toho přináší čtenáři významný mezinárodní koncepční a srovnávací pohled, neboť zahrnuje úpravu zákazu věkové diskriminace v zaměstnání v několika mimoevropských státech, konkrétně Austrálii, Japonsku, Latinské Americe, Jihoafrické republice a Spojených státech amerických. Svým zaměřením i způsobem zpracování lze recenzovanou publikaci považovat za ojedinelé dílo, neboť na rozdíl od většiny knižních titulů zabývajících se právem na rovné zacházení v zaměstnání, které jsou věnovány diskriminaci založené na všech tradičně uznávaných zakázaných diskriminačních důvodech, jakými jsou mimo jiné pohlaví, rasa, etnický původ či náboženské vyznání, se zabývá výhradně diskriminací z důvodu věku v nejrůznějších oblastech profesního života. V této souvislosti lze vyzdvihnout komplexní pohled autorů recenzované publikace na problematiku rozdílného zacházení z důvodu věku v zaměstnání, která bývá někdy zužována na diskriminaci starších osob na trhu práce.

Text recenzované publikace je rozdělen do čtyř na první pohled relativně samostatných částí, které však při bližším zkoumání tvoří komplexní a logicky uspořádaný celek. První část představuje problematiku věkové diskriminace na trhu práce v celém jejím kontextu. V úvodní kapitole zpracované editorkami recenzované publikace je mimo jiné popsán současný vývoj

na trhu práce v členských státech EU, který lze i přes značné odlišnosti mezi jednotlivými zeměmi charakterizovat zvyšujícím se věkem vstupu do zaměstnání zapříčiněným prodloužením doby strávené vzděláváním, vzrůstajícím podílem žen na trhu práce a zvyšujícím se věkem odchodu do důchodu. Zvláštní pozornost je věnována rostoucí míře nezaměstnanosti mladých osob, která v současné době představuje pro mnohé členské státy EU závažný celospolečenský a ekonomický problém. Druhá kapitola podrobněji rozvádí globální vývoj trhů práce v evropských zemích během posledních několika desetiletí z pohledu vstupu na trh práce a jeho opuštění. Poukazuje mimo jiné na řadu ekonomických a sociálních faktorů ovlivňujících dobu, po kterou ekonomicky činné obyvatelstvo setrvává na trhu práce, i na globální trendy ve vývoji pracovněprávní úpravy, mezi něž patří nejistota trvání pracovněprávního vztahu, nárůst flexibility na trhu práce a rozvoj úpravy atypických forem zaměstnání, jakými jsou práce na částečný úvazek, agenturní zaměstnávání a pracovní poměry na dobu určitou.

Ve druhé části recenzované publikace jsou analyzovány nejrůznější otázky související s diskriminací z důvodu věku v zaměstnání z pohledu unijního práva. Za zmínku stojí, že právo na rovné zacházení, mimo jiné bez ohledu na věk, je v současné době unijním právem považováno za základní lidské právo, které našlo své vyjádření rovněž v Listině základních práv Unie. Přesto je věk jako charakteristický znak fyzické osoby, na jehož základě je nerovné zacházení v zaměstnání a při výkonu povolání zakázáno, vnímán poněkud kontroverzně, což se promítá jak do podoby samotné unijní legislativy, která připouští řadu výjimek ze zákazu diskriminace z důvodu věku, tak do rozhodovací praxe Soudního dvora EU, která je některými autory jednotlivých kapitol považována za nepředvídatelnou a v několika případech dokonce za protichůdnou. V této souvislosti je věnována zvláštní pozornost testu proporcionality v rozhodnutích Soudního dvora EU v případech týkajících se věkové diskriminace. Kritický přístup některých autorů zaznamenala zejména současná rozhodovací praxe Soudního dvora EU týkající se přípustnosti povinného odchodu do důchodu při dosažení vnitrostátním právem stanovené věkové hranice.

Třetí část recenzované publikace, která je svým obsahem nejrozsáhlejší, se zabývá vývojem právní úpravy zákazu diskriminace z důvodu věku v zaměstnání ve vnitrostátním právu. Jednotlivé kapitoly postupně pojednávají o úpravě práva na rovné zacházení bez ohledu na věk v devíti členských státech EU – Finsku, Francii, Německu, Litvě, Nizozemí, Polsku, Španělsku, Švédsku a Velké Británii a, jak již bylo zmíněno výše, v některých mimoevropských zemích – Austrálii, Japonsku, Jihoafrické republice, Spojených státech amerických a několika státech Latinské Ameriky – Argentině, Brazílii, Chile, Mexiku a Uruguayi, které byly vybrány z důvodu svého hospodářského významu pro daný region. Jednotlivé evropské i mimoevropské země byly editorkami publikace zvoleny s ohledem na svou geografickou polohu tak, aby zahrnovaly státy ze všech kontinentů, a s ohledem na rozdílné systémy práva. Vybrané členské státy EU mají odrážet mimo jiné společné i odlišné znaky právního systému, zejména příslušnost ke kontinentálnímu nebo anglosaskému typu právní kultury, odlišný vývoj občanskoprávní a pracovněprávní úpravy a odlišný vztah kogentní právní úpravy a kolektivního vyjednávání. Země, které nepatří mezi členské státy EU, byly editorkami publikace zvoleny s ohledem na zeměpisné umístění tak, aby odrážely globální vývoj a rozdílné zkušenosti, ke kterým se přidávají další ekonomické a sociální aspekty jako chudoba, nízká vyspělost a v neposlední řadě neformální trh práce.

Kromě popisu právní úpravy týkající se zákazu diskriminace z důvodu věku v zaměstnání se jednotliví autoři zaměřují na rozhodovací praxi národních soudů v oblasti věkové diskriminace, která se v mnoha případech týká přípustnosti nerovného zacházení z důvodu věku v zaměstnání a při výkonu povolání, zejména pokud jde o nástup do zaměstnání, pracovní podmínky, flexibilní pracovněprávní vztahy, ochranu zaměstnání a povinný odchod do dů-

chodu. Stranou není ponechána ani reálná situace na trhu práce v daných státech. Většina autorů poukazuje především na stárnutí trhu práce a na narůstající mezigenerační konflikt. Zajímavé srovnání přináší unijní úprava, která upravuje právo na rovné zacházení v zaměstnání a povolání bez ohledu na věk, čímž poskytuje ochranu před diskriminací všem věkovým skupinám, s legislativou Spojených států amerických, která upravuje pouze zákaz diskriminace osob starších 40 let. Za zmínku stojí rovněž přístup k problematice věkové diskriminace v Japonsku patřícím mezi ekonomicky nejrozvinutější země světa, které se s ohledem na svůj demografický vývoj potýká s nejrychleji stárnoucí populací. Autorka této recenze by nicméně uvítala rovněž srovnání s některou zemí islámského typu právní kultury, popřípadě, kromě Japonska, dalšími asijskými zeměmi, které mají v současné době značný význam pro světovou ekonomiku, například Indii, Hongkongem nebo Čínou.

Poslední část recenzované publikace obsahuje srovnávací analýzu vnitrostátních právních úprav jednotlivých zemí, které byly předmětem zkoumání v předchozí části, a závěrečnou diskusi nad problematikou věkové diskriminace a jejího vztahu k pracovnímu právu. Rozebírá aktuální trendy ve vývoji právní úpravy týkající se věkové diskriminace a jejího výkladu včetně ospravedlnění nerovného zacházení z důvodu věku v nejrůznějších oblastech profesního života. Srovnávací analýza poukazuje na rozdílné a podobné rysy ve vývoji na vnitrostátní úrovni nejen mezi různými členskými zeměmi EU, nýbrž i mezi unijním právem a vnitrostátní úpravou členských států a vývojem v zemích mimo EU. Prostřednictvím srovnávacího přístupu se autorky pokoušejí definovat a kriticky zhodnotit společné výzvy a možné způsoby řešení problému věkové diskriminace v zaměstnání.

Závěrem lze konstatovat, že recenzovaná publikace zachycuje problematiku věkové diskriminace ve vztahu k pracovnímu právu v celé její šíři. Svým zaměřením může být přínosem jak pro akademickou obec zabývající se pracovním právem, právem sociálního zabezpečení a antidiskriminačním právem, tak pro odbornou veřejnost, která se zajímá o problematiku rovného zacházení, mezigenerační solidarity nebo ochrany lidské důstojnosti na pracovišti. Jako celek nebo její jednotlivé kapitoly může sloužit studentům právních popřípadě sociálněprávních oborů, kteří mají zájem obohatit své poznatky získané při studiu pracovního a sociálního práva o mezinárodní zkušenosti.

Jana Komendová*

* JUDr. Jana Komendová, Ph.D., Právnická fakulta Masarykovy univerzity. E-mail: Jana.Komendova@law.muni.cz.